

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ภทพร บวรทิพย์*, บุษกร ยอดทราย**, อภิชาติ ใจใหม่***

บทคัดย่อ

ปัจจุบันพบปัญหาวัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ การทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นงานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2562 จำนวน 8 เรื่อง โดยใช้เครื่องมือการศึกษาจากสถาบันโจแอนนาบริกส์วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยาย ผลลัพธ์จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ พบว่า 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร 2) การให้ความรู้โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม การใช้สื่อมัลติมีเดีย การสาธิตย้อนกลับ 3) การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถลดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นได้

คำสำคัญ: พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น, การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

*คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ

***คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเชียงราย

Corresponding author: Pataporn Bawornthip. Email: umbhorn.nurse@gmail.com

Received 07/04/2020

Revised 08/05/2020

Accepted 10/06/2020

SYSTEMATIC REVIEW OF THE EFFECTIVE OF PROGRAM FOR PREVENTING SEXUAL RISK BEHAVIOR AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

Pataporn Bawornthip, Bootsakorn Yotsai**, Apichart Chaimai****

ABSTRACT

The problem of adolescents with risky behavior increased, causing physical, mental, social and economic problems. The purpose of this systematic review was to summarize the effects of program for preventing sexual risk behavior among high school students. A total of 8 studies published during 2009-2019 were included in the study. The main source of data collection and analysis were operated by The Joanna Briggs institute (JBI). The results of this systematic review found that 1) Educating about preventing sexual intercourse 2) Educating using a variety of teaching methods, such as lecture, role play, group discussion, using multimedia, and demonstration. and 3) Participation of Stakeholders

Keywords: Sexual risk behavior, High school students, Systematic Review

*Faculty of Nursing, Chiangmai University

**McCormick Faculty of Nursing, Payap University

***Faculty of Nursing, Chiangrai College

ภูมิหลังและเหตุผล (Background and rationale)

ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่นเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก ในประเทศที่กำลังพัฒนาเด็กผู้หญิงอายุ 15-19 ปี คลอดลูกปีละประมาณ 16 ล้านคน โดยอายุน้อยกว่า 16 ปี คลอดลูกปีละประมาณ 2.5 ล้านคน มีการทำแท้งแบบไม่ปลอดภัยจำนวน 3.9 ล้านคน แม่วัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 10-19 ปี ต้องเสี่ยงกับภาวะครรภ์เป็นพิษ การติดเชื้อของมดลูกหลังคลอด และการติดเชื้อเฉพาะที่มากกว่าหญิงอายุ 20-24 ปี นอกจากนี้ยังพบว่าทวีปแอฟริกาตะวันตก มีอัตราการเกิดของเด็กมากที่สุด คือ 115 คนต่อประชากรหญิงหนึ่งพันคน รองลงมาคือ ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน 64 คนต่อประชากรหญิงหนึ่งพันคน ส่วนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอัตรา 45 คนต่อประชากรหญิงหนึ่งพันคน¹ ประเทศสหรัฐอเมริกาปี ค.ศ. 2015 เด็กอายุ 15-19 ปี คลอดลูก จำนวน 229,715 คน คิดเป็นอัตรา 22.3 ต่อประชากรพันคน ส่งผลให้เพิ่มค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพประมาณ 94 ล้านดอลลาร์ต่อปี และจากการสำรวจนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปี ค.ศ. 2017 พบว่า ร้อยละ 40 เคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 10 เคยมีคู่นอนมากกว่า 4 คน ร้อยละ 46 ไม่สวมถุงยางอนามัย ร้อยละ 14 ไม่เคยป้องกันขณะมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 19 ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือใช้สารเสพติดก่อนมีเพศสัมพันธ์ ปี ค.ศ. 2016 วัยรุ่นอายุ 13 –

24 ปี ประมาณร้อยละ 21 เป็นผู้ว่ายติดเชื้อ HIV รายใหม่ ร้อยละ 81 เป็นเกย์และผู้ชายที่มีคู่นอน 2 เพศ²

ในประเทศไทย มีการสำรวจพบว่าการมีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 10-19 ปี ที่ไม่มีคูครองประจำพบว่ามีกลุ่มอายุ 10-14 ปี เคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 0.9 โดยเพศชาย และเพศหญิงเคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 17.9 และ 7.3 ตามลำดับ ก่อนการมีเพศสัมพันธ์จะใช้เครื่องมือแอลกอฮอล์หรือสารเสพติดทุกครั้ง ร้อยละ 0.6³ ในปีพ.ศ. 2560 อัตราการคลอดในหญิงอายุ 10-14 ปี จำนวน 2,559 คน คิดเป็นร้อยละ 0.13⁴ จากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสุขภาพจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เช่น การเสียชีวิตของมารดา การเสียชีวิตของทารก เด็กแรกเกิดน้ำหนักตัวต่ำกว่าเกณฑ์ มีความเสี่ยงต่อการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย นอกจากนั้นอาจทำให้เสียโอกาสทางการศึกษา การทำงาน ไม่มีรายได้ การขาดความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตร ส่งผลให้เด็กจำนวนหนึ่งถูกทอดทิ้ง หรือเติบโตมาอย่างไม่มีคุณภาพ⁵

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ในส่วนของปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ธรรมชาติของวัย และสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ จากการศึกษาพบว่าวัยรุ่นจะมีโอกาสเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศมากกว่าช่วงวัยอื่นเนื่องจากพัฒนาการทางสมองและระบบสืบพันธุ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สำหรับปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย รูปแบบ การเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัว การคบ เพื่อน สื่อ เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมทาง สังคม จากการศึกษาพบว่าลักษณะการเลี้ยง ดูและความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นปัจจัย ทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น การ เข้าถึงข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศได้ง่ายและ รวดเร็ว โดยที่ไม่สามารถควบคุมคุณภาพสื่อ ได้ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ สภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีสถานบริการทาง เพศ ร้านเกมส์ มีการใช้และจำหน่ายสารเสพติด ถือเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม เสี่ยงทางเพศได้เช่นเดียวกัน การป้องกัน พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสามารถแก้ไขได้ใน ระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน⁶

จากการสืบค้นงานวิจัยเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทาง เพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัย พบว่าม้งงานวิจัยปฐมภูมิจำนวนหนึ่ง แต่ไม่ พบการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ และการวิเคราะห์เมตา (meta - analysis) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะรวบรวมและ สังเคราะห์ความรู้เพื่อหาข้อสรุปเรื่องป้องกัน พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เพื่อนำไปสู่การ พัฒนาแนวปฏิบัติทางคลินิกในการป้อง กันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objective)

เพื่อสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับประสิทธิผล

ของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีการศึกษา (Method)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทบทวน วรรณกรรมอย่างเป็นระบบจากรายงานการ วิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของ โปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศใน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยคัดเลือก งานวิจัยที่ตีพิมพ์ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษที่รายงานไว้ระยะเวลาย้อนหลัง 10 ปี คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2562 (ค.ศ. 2009 - 2019)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรม อย่างเป็นระบบ คือ งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ โปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศใน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยคัดเลือก ตามคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นรายงานการวิจัยที่ศึกษาใน ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น
2. เป็นรายงานการวิจัยที่ศึกษา โปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศเป็น ตัวแปรต้น
3. เป็นรายงานการวิจัยที่ศึกษา พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศเป็นตัวแปรตาม
4. เป็นรายงานการวิจัยที่เป็นการวิจัย เจริญทดลองที่มีการออกแบบโดยมีกลุ่มควบคุม และมีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ารับการทดลอง

หรือการวิจัยกึ่งทดลอง ที่มีความสมบูรณ์ในการวิจัยทุกขั้นตอนและมีการรายงานค่าสถิติที่จำเป็นเพียงพอต่อการวิเคราะห์ทางสถิติ

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. แบบคัดกรองงานวิจัยตามเกณฑ์ที่กำหนด (inclusion criteria form) โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเกณฑ์การคัดเลือกงานวิจัยปฐมภูมิ ได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษาในประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศเป็นตัวแปรต้น มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศตัวแปรตาม เป็นรายงานการวิจัยที่เป็นการวิจัยเชิงทดลองที่มีการออกแบบโดยมีกลุ่มควบคุมและมีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ารับการทดลองหรือการวิจัยกึ่งทดลอง ที่มีความสมบูรณ์ในการวิจัยทุกขั้นตอนและมีการรายงานค่าสถิติที่จำเป็นเพียงพอต่อการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยเป็นรายงานการวิจัยที่ตีพิมพ์และไม่ได้ตีพิมพ์ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ที่รายงานไว้ระยะเวลาอย่างน้อย 10 ปี คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 – 2562 (ค.ศ. 2010-2019) ซึ่งเป็นรายงานการวิจัยที่คัดเลือกเข้าสู่การทบทวนวรรณกรรมต้องผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกข้อ

2. แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย (critical appraisal form) เป็นเครื่องมือที่ต้องใช้ประเมินคุณภาพงานวิจัยสำหรับการทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม และ

งานวิจัยแบบกึ่งทดลอง เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยของงานวิจัยที่นำมาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพการวิจัยสร้างและพัฒนาโดยสถาบันโจแอนนาบริกส์ 2017⁷

3. แบบบันทึกผลการสกัดข้อมูล (data extraction form) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลงานวิจัยที่คัดเลือกมาเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของงานวิจัย ได้แก่ ผู้ทำวิจัย ชื่อวารสาร ปีที่เผยแพร่ วัตถุประสงค์ รูปแบบการวิจัย และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระของงานวิจัย ได้แก่ โปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น การวัดผลลัพธ์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษา และข้อเสนอแนะของงานวิจัย

การควบคุมคุณภาพการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

การควบคุมคุณภาพของเครื่องมือ

แบบคัดกรองงานวิจัยตามเกณฑ์ที่กำหนด สำหรับแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบบันทึกผลการสกัดข้อมูลจากรายงานการวิจัย ซึ่งสร้างและพัฒนาโดยสถาบันโจแอนนาบริกส์ จัดเป็นเครื่องมือมาตรฐานไม่จำเป็นต้องตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การควบคุมคุณภาพของการรวบรวมข้อมูล มีการควบคุมคุณภาพของการรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยแยกกันประเมินโดยใช้แบบแบบคัดกรองงานวิจัยตามเกณฑ์ที่กำหนด แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบบันทึกผลการสกัดข้อมูลจากรายงานการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับ กรณีที่ความคิดเห็นแตกต่างกัน ให้พิจารณาหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงจนได้ข้อสรุปที่ตรงกัน

ขั้นตอนในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องตามเกณฑ์ที่กำหนด ตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 กำหนดคำสำคัญ ในการสืบค้นทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ พฤติกรรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ High school students Early adolescence sexual risk behavior prevention Program for preventing sexual risk behavior

1.2 กำหนดแหล่งสืบค้นข้อมูล ทั้งจากห้องสมุดและคอมพิวเตอร์

1.3 ผู้วิจัยทำการสืบค้นงานวิจัยด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 การสืบค้นด้วยคอมพิวเตอร์ (computerized searching) โดยสืบค้นจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และ

บริการสืบค้นออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต ฐานข้อมูลที่สืบค้น ได้แก่ ฐานข้อมูลตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์วิจัยประเทศไทย และฐานข้อมูลในประเทศต่างประเทศ

1.3.2 การสืบค้นด้วยมือ (hand searching) โดยสำรวจวารสาร บทความคัดย่อต่าง ๆ จากการประชุมสัมมนาที่มีการศึกษาวิจัย และมีการสืบค้นวิทยานิพนธ์ในห้องสมุดโดยดูจากชื่อเรื่อง คำสำคัญ

2. การคัดเลือกงานวิจัยตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยแยกกันอ่านรายงานการวิจัยที่สืบค้นได้ จากชื่อเรื่อง บทความคัดย่อ แล้วทำการคัดเลือกลงแบบคัดกรองงานวิจัยตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพงานวิจัย ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยแยกกันอ่านรายงานการวิจัยเพื่อประเมินคุณภาพงานวิจัย แล้วสรุปลงในแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยที่พัฒนาโดยสถาบันใจแอนนาบริกส์

4. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยแยกกันสกัดข้อมูลจากรายงานการวิจัยที่มีคุณภาพและบันทึกลงในแบบบันทึกผลการสกัดข้อมูลพัฒนาโดยสถาบันใจแอนนาบริกส์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับ กรณีที่ความคิดเห็นแตกต่างกัน ให้พิจารณาหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงจนได้ข้อสรุปที่ตรงกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสรุปเชิงเนื้อหา

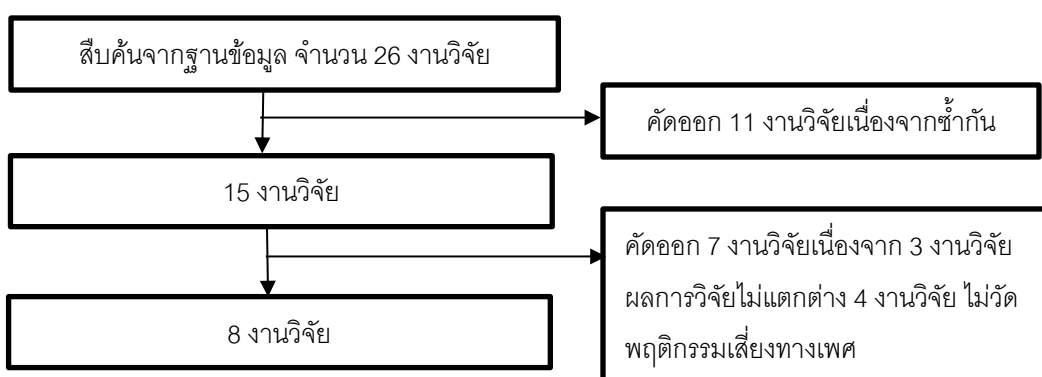
ผลการศึกษา (Results)

งานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและประเมินคุณภาพงานวิจัย จำนวน 8 เรื่อง ดังรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของงานวิจัย

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

จำนวน 8 เรื่อง งานวิจัยต่างประเทศ 3 เรื่อง งานวิจัยประเทศไทย 5 เรื่อง ส่วนใหญ่ตีพิมพ์ช่วงปี พ.ศ. 2557 -2562 คิดเป็นร้อยละ 62.50 เป็นงานวิจัยแบบสุ่มมีกลุ่มควบคุม และกลุ่มเปรียบเทียบทั้งหมด จำนวนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวน 60 - 100 ราย ร้อยละ 66.67 ระยะเวลาในการวิจัยส่วนใหญ่ 4 – 12 สัปดาห์ ดังแสดงในรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงขั้นตอนการคัดเลือกงานวิจัย

2. ประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 9 เรื่อง ในต่างประเทศ จะให้ความรู้เรื่องการมีเพศสัมพันธ์เมื่อพร้อมหรือหลังแต่งงาน ส่งเสริมการเคารพตนเอง การใช้ถุงยางอนามัย และการใช้ยาคุมกำเนิด โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย^{8,9} มีหนึ่งงานวิจัยที่ใช้การบำบัดทางความคิดและพฤติกรรม (cognitive behavioral therapy) มีการติดตามในระยะ 3, 6, 9 เดือน^{9,10} และ 26 เดือน⁸

ในประเทศไทยงานวิจัยส่วนใหญ่จะใช้กรอบแนวคิดการให้ข้อมูลข่าวสาร สร้างแรงจูงใจ และพัฒนาทักษะด้านพฤติกรรม (Information Motivation and behavior skill model: IMB model) แนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวคิดทักษะชีวิต ทฤษฎีแรงจูงใจ ในการป้องกันโรค ลักษณะของโปรแกรมจะเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การรับรู้ความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการป้องกัน

การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การจัดการอารมณ์ทางเพศ และการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธ การสร้างแรงจูงใจ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารพูดคุยเรื่องเพศกับพ่อแม่ การใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง โดยการบรรยาย แสดงบทบาทสมมติ อภิปรายร่วมกัน ให้เห็น

แบบอย่างของผู้ที่สำเร็จและล้มเหลว ดูวิดีโอ เล่นเกมส์จับคู่บัตรคำ ร่วมกับการให้คำชมเชยและให้กำลังใจ และให้สะท้อนคิดพบว่าพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของกลุ่มตัวอย่างลดลงอย่างมีนัยสำคัญ⁸⁻¹⁵ ดังแสดงในตารางที่ 1, 2 และ 3

ตารางที่ 1 สรุปประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ปี พ.ศ. 2559 – 2560

ผู้วิจัย/ปี	วัตถุประสงค์	การจัดกระทำ	ผลลัพธ์
1. ริษา บุญนา ค, ลักขณา เต็มศิริกุลชัย, ภรณี วัฒนสมบุรณ์ และอาภาพร เผ่าวัฒนา (2556)	ศึกษา ประสิทธิภาพของ โปรแกรมทักษะชีวิตในการ ป้องกัน พฤติกรรมเสี่ยง ที่นำไปสู่การมี เพศสัมพันธ์ของ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษา ตอนต้น จังหวัด นครปฐม <u>กรอบแนวคิด</u> ทักษะชีวิตและ การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น กลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน ได้รับการ ดูแลตามปกติ กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน ได้รับ โปรแกรม 8 สัปดาห์ ประกอบด้วย สัปดาห์ที่ 1 และ 8 ประเมินผลก่อน และหลังการทดลอง สัปดาห์ที่ 2- 7 จัดกิจกรรม “รู้ใจตนเอง” “เชื่อมั่นในฉันสิ” “รู้จักตัดสินใจ” “เธอกับฉันเข้าใจกัน” เพื่อให้ตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับ พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ เกิด ความภาคภูมิใจในตนเองที่หลีกเลี่ยง การมีเพศสัมพันธ์ ผิดทักษะการตัดสินใจ ผิดทักษะการสื่อสารเพื่อ ป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ ระดับความน่าเชื่อถือ Level 2.c	กลุ่มทดลองมี พฤติกรรม ป้องกันความ เสี่ยงที่จะ นำไปสู่การมี เพศสัมพันธ์ เพิ่มขึ้นกว่า ก่อนการ ทดลองและ สูงกว่ากลุ่ม ควบคุมอย่าง มีนัยสำคัญ ทางสถิติ (p<. 05)

ตารางที่ 1 สรุปประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น ปี พ.ศ. 2559 – 2560 (ต่อ)

ผู้วิจัย/ปี	วัตถุประสงค์	การจัดกระทำ	ผลลัพธ์
2. รัชมิลภัส ใจยะสิทธิ์, ปัญญรัตน์ ลาภวงศ์ วัฒนา และณัฐกมล ชาญสาธิตพร (2560)	ศึกษาผลของ การประยุกต์ รูปแบบการให้ ข้อมูล การสร้าง แรงจูงใจ และ การฝึกทักษะใน การป้องกันการ ตั้งครรภ์ใน นักเรียนหญิงชั้น มัธยมศึกษา ตอนต้น <u>กรอบแนวคิด</u> IMB model	<u>กลุ่มตัวอย่าง</u> นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น <u>กลุ่มควบคุม</u> 35 คน ได้รับการดูแลตามปกติ <u>กลุ่มทดลอง</u> 56 คน ได้รับโปรแกรม 3 สัปดาห์ ประกอบด้วย - การให้ข้อมูลข่าวสารการป้องกันการ ตั้งครรภ์ ผลกระทบการตั้งครรภ์ การปฏิบัติ ตนต่อเพศตรงข้าม การจัดการอารมณ์ทาง เพศ และการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ผ่านการดูวิดีโอทัศน์ การเล่นเกมส์ - การสร้างแรงจูงใจผ่านการอภิปรายกลุ่ม ให้เห็นแบบอย่างที่ดีและล้มเหลว - การฝึกทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ผ่านการ แสดงบทบาทสมมติ การอภิปราย สะท้อน คิดและให้บันทึกพฤติกรรมป้องกันและ พฤติกรรมเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ ระดับความน่าเชื่อถือ Level 2.c	กลุ่มทดลองมี พฤติกรรมการ มีเพศสัมพันธ์ และการ ตั้งครรภ์ ดีกว่ากลุ่ม ควบคุมอย่าง มีนัยสำคัญ ทางสถิติ ($p < .05$)

ตารางที่ 2 สรุปประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น ปี พ.ศ. 2561

ผู้วิจัย/ปี	วัตถุประสงค์	การจัดกระทำ	ผลลัพธ์
3. อ่อนนุช หมวดคุณ, มณีนรัตน์ธีระวิวัฒน์, ขวัญเมือง แก้วดำเกิง และนิรัตน์ อิมามี (2561)	ศึกษา ประสิทธิผล ของโปรแกรม เพศศึกษา และการ ป้องกัน การตั้งครรภ์ ในวัยเรียน <u>กรอบแนวคิด</u> IMB model	กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มควบคุม 35 คน ได้รับการดูแลตามปกติ กลุ่มทดลอง 30 คน ได้รับโปรแกรม 9 สัปดาห์ ประกอบด้วย สัปดาห์ที่ 1 และ 9 เก็บข้อมูล ก่อนและหลังการทดลอง สัปดาห์ที่ 2-7 ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา การ คุมกำเนิด โดยการบรรยาย การระดม ความคิด และการสาธิต คัดเลือกตัวแบบแกน นำชายและหญิง พัฒนาทักษะปฏิเสธ การ เจรจาต่อรอง โดยให้ชมวิดีโอ ระดมความคิด และนำเสนอหน้าชั้นเรียน สร้างแรงจูงใจใน การป้องกันการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ โดยการเล่นเกมน สร้างกรุปไลน์เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร ประกวดคลิปสวมถุงยางอนามัย ระดับความน่าเชื่อถือ Level 2.c	กลุ่มทดลองมี พฤติกรรม ป้องกันการ ตั้งครรภ์ดีกว่า ก่อนการทดลอง และกลุ่ม เปรียบเทียบ อย่างมี นัยสำคัญทาง สถิติ ($p<.05$)
4. นพโรจน์ วงศ์พัชรจรัส, เอมอัสมา วัฒนบุรานนท์ และ สุพัฒน์ ธีรเวชเจริญชัย (2561)	ศึกษาผลของ โปรแกรม เพื่อ ลดพฤติกรรม เสี่ยงทางเพศ ของนักเรียน <u>กรอบแนวคิด</u> ก ร ร บ รู้ ความสามารถ ของตนเอง และทักษะ ชีวิต	กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มควบคุม 35 คน ได้รับการดูแลตามปกติ กลุ่มทดลอง 35 คน ได้รับโปรแกรม 6 สัปดาห์ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม คือ 1 มารู้จัก พฤติกรรมทางเพศกัน 2.เสี่ยง...ไม่เสี่ยงเดี๋ยวรู้ 3.รู้คุณค่าของตน พา พ้นพฤติกรรมเสี่ยง 4.เสี่ยง...ก็เสี่ยงซะ 5.ทักษะดีมีชัยไปกว่าครึ่ง 6.รวมๆผสมผสาน ระดับความน่าเชื่อถือ Level 2.c	กลุ่มทดลองมี คะแนน พฤติกรรมเสี่ยง ทางเพศหลัง การทดลองต่ำ กว่าก่อนทดลอง และกลุ่ม ควบคุมอย่างมี นัยสำคัญทาง สถิติ ($p<.05$)

ตารางที่ 2 สรุปประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น ปี พ.ศ. 2561 (ต่อ)

ผู้วิจัย/ปี	วัตถุประสงค์	การจัดกระทำ	ผลลัพธ์
5. จุติมาศ เม่งช่วย, กนกรัตน์ ชลศิลป์ และอรัญญา รักษา (2561)	ศึกษาโปรแกรมการ ป้องกันพฤติกรรม เสี่ยงทางเพศและ การตั้งครรภ์ก่อนวัย อันควร <u>กรอบแนวคิด</u> ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อ ป้องกันโรค	<u>กลุ่มตัวอย่าง</u> นักเรียนชายและหญิงชั้น มัธยมศึกษา ปีที่ 2 จำนวน 76 คน <u>กลุ่มควบคุม</u> 38 คน ได้รับการดูแล ตามปกติ <u>กลุ่มทดลอง</u> 38 คน ได้รับโปรแกรม 4 สัปดาห์ โดยให้กลุ่มตัวอย่างสร้างการ รับรู้ความรุนแรง โอกาสเสี่ยงต่อการมี พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ สร้างความ คาดหวังในผลของการป้องกันพฤติกรรม เสี่ยงทางเพศ ความคาดหวังใน ความสามารถของตนเอง ระดับความน่าเชื่อถือ Level 2.c	กลุ่มทดลองมี พฤติกรรม ป้องกัน พฤติกรรม เสี่ยงทางเพศ สูงกว่าก่อน ทดลองและ กลุ่มควบคุม อย่างมี นัยสำคัญทาง สถิติ ($p < .05$)

ตารางที่ 3 สรุปประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในต่างประเทศ

ผู้วิจัย/ปี	วัตถุประสงค์	การจัดกระทำ	ผลลัพธ์
1. Sznitman et al. , 2012 ประเทศสหรัฐอเมริกา	เพื่อศึกษาผลของ โปรแกรมตรวจคัด กรองโรคติดต่อทาง เพศสัมพันธ์โดยใช้ ชุมชนเป็นฐาน เกี่ยวกับพฤติกรรม เสี่ยงทางเพศ <u>กรอบแนวคิด</u> Community- based	<u>กลุ่มตัวอย่าง</u> วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ทางเพศ จำนวน 636 คน หลังจากคัดกรองโรคติดต่อทาง เพศสัมพันธ์แล้ว ได้รับโปรแกรม iMPPACS เป็นระยะเวลา 6 เดือน ประกอบด้วยการให้คำปรึกษาแบบ สนทนากลุ่มย่อย โครงการให้ความรู้ใน ชุมชน ระดับความน่าเชื่อถือ Level 2.c	กลุ่มทดลองมี พฤติกรรม ป้องกันการมี เพศสัมพันธ์ น้อยกว่ากลุ่ม ควบคุม อย่าง มีนัยสำคัญ ทางสถิติ ($p < .01$)

ตารางที่ 3 สรุปประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในต่างประเทศ (ต่อ)

ผู้วิจัย/ปี	วัตถุประสงค์	การจัดกระทำ	ผลลัพธ์
2. Markham et al. , 2012 ประเทศสหรัฐอเมริกา	เพื่อประเมิน ประสิทธิภาพของ สื่อเชิงทฤษฎี และ สื่อมัลติมีเดีย เพื่อ ชะลอการมี เพศสัมพันธ์ใน โรงเรียน มัธยมศึกษา <u>กรอบแนวคิด</u> Theory-based และmulti-media	กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1- 3 จำนวน 1,258 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มได้รับโปรแกรม RA (risk avoidance) มีเป้าหมายเพื่อชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการมีเพศสัมพันธ์เมื่อพร้อมหรือภายหลังการแต่งงาน และ การเป็นบิดามารดา หรือมีบุตรหลังการแต่งงาน 2. กลุ่มได้รับโปรแกรม RR (risk reduction) มีเป้าหมายเกี่ยวกับประโยชน์ของมีเพศสัมพันธ์เมื่อพร้อมหรือภายหลังการแต่งงาน ส่งเสริมการเคารพตนเองและความรับผิดชอบ ให้ ความรู้และสร้างการรับรู้สมรรถนะแห่ง ตนเกี่ยวกับการคุมกำเนิด 3. กลุ่มควบคุม ระดับความน่าเชื่อถือ Level 1.c	กลุ่มที่ได้รับ RR ชะลอการ มีเพศสัมพันธ์ น้อยกว่ากลุ่ม ควบคุม 0.65 เท่า (95%CI: 0.54-0.77) กลุ่มที่ได้รับ RA ชะลอการ มีเพศสัมพันธ์ น้อยกว่ากลุ่ม ควบคุม 0.40 เท่า (95%CI: 0.19-0.86)
3.Rizzo et al., 2018 ประเทศสหรัฐอเมริกา	เพื่อศึกษาผลของ โปรแกรมลด ความรุนแรงใน การออกเดทและ พฤติกรรมเสี่ยง ทางเพศในวัยรุ่น หญิง	กลุ่มตัวอย่าง วัยรุ่นหญิง จำนวน 109 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มได้รับโปรแกรม Date SMART ประกอบด้วย การให้ความรู้เกี่ยวกับ สัมพันธภาพ การจัดการด้านอารมณ์ การสื่อสาร การใช้ถุงยางอนามัย	กลุ่มที่ได้รับ โปรแกรม Date SMART และ KO ลดลงกว่า ก่อนการ ทดลอง

ตารางที่ 3 สรุปประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น ในต่างประเทศ (ต่อ)

ผู้วิจัย/ปี	วัตถุประสงค์	การจัดกระทำ	ผลลัพธ์
	<u>กรอบแนวคิด</u> cognitive behavioral therapy	การสนับสนุนทางสังคม โดยการระดม สมอง และฝึกทักษะ 2. กลุ่มได้รับโปรแกรม Knowledge- only กิจกรรมประกอบด้วย การให้ ความรู้เกี่ยวกับสัมพันธภาพ ขั้นตอน การใส่ถุงยางอนามัยโดยศึกษาจาก เอกสารประกอบการอบรม ระดับความน่าเชื่อถือ Level 2.c	กลุ่มที่ได้รับ โปรแกรม Date SMART และ KO ลดลงกว่า ก่อนการ ทดลอง

วิจารณ์ (Discussions)

จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งต่างประเทศและในประเทศ โดยแบ่งเป็นต่างประเทศ 3 เรื่อง ประเทศไทย 5 เรื่องพบว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ สรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ พบว่าทุกงานวิจัยจะเน้นการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์ การจัดการอารมณ์ทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การป้องกันการตั้งครรภ์ การคุมกำเนิด การใช้ถุงยางอนามัย ผลกระทบการตั้งครรภ์ ประโยชน์/ข้อดีของการมีเพศสัมพันธ์เมื่อพร้อมหรือภายหลังการแต่งงาน พฤติกรรมที่

ควรปฏิบัติต่อเพศตรงข้าม ร่วมกับการฝึกทักษะในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ และให้บันทึกปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ ภาคภูมิใจ และให้เกิดความตระหนัก และสร้างแรงจูงใจในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ⁸⁻¹⁵

2. รูปแบบวิธีการสอน ควรมียุทธศาสตร์หลายวิธี เช่น การบรรยาย ประกอบการใช้ สื่อมัลติมีเดีย วีดิทัศน์ การอภิปรายกลุ่ม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการสะท้อนคิด การเล่นเกม การสาธิตย้อนกลับ การตั้งกลุ่มให้คำปรึกษาทางไลน์ การสอนกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดแก้ปัญหาหน้า ทักษะการปฏิเสธเพื่อรักษาไว้ซึ่งสัมพันธภาพที่ดี⁸⁻¹⁵

3. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีงานวิจัยเพียงส่วนน้อยที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วน

เสียเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงาน⁹ การสนับสนุนทางสังคม¹⁰ การเสริมแรงทางบวก สร้างแรงจูงใจ ให้คำชมเชย และของรางวัล^{12,13}

ข้อยุติ (Conclusions)

การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นต้องมีการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ การคุมกำเนิด การพัฒนาทักษะปฏิเสธ และตัดสินใจจากสถานการณ์ที่ถูกชักชวนให้มีเพศสัมพันธ์และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การสื่อสารเพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ การปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม การจัดการอารมณ์ทางเพศ และการสร้างความใคร่ด้วยตนเอง นอกจากนี้ควรมีการกระตุ้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ครอบครัว และครูเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

โปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ควรเน้นการ

มีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่ขั้นตอนการพัฒนาจนถึงขั้นตอนการประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มนักเรียน และส่งเสริมให้พฤติกรรมมีความยั่งยืน

สถานะองค์ความรู้ (Body of knowledge)

โปรแกรมป้องกันป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี ประกอบด้วย

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ผลกระทบของการมีเพศสัมพันธ์
2. รูปแบบวิธีการสอน ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การแสดง บทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม การใช้สื่อมัลติมีเดีย การสาธิตย้อนกลับ
3. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements)

ขอขอบคุณ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่สนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง (References)

Papers of particular interest, published within the annual period of review, have been highlighted as:

* of special interest

** of outstanding interest

1. World Health Organization [WHO]. World Health Statistics 2018 [online] 2018 [Cited 2020 April 7]. Available from: <https://apps.who.int/iris/bitstream>

- /handle/10665/272596/9789241565585-eng.pdf?ua=1
2. Centers for Disease Control and Prevention. **Sexual Risk Behavior: HIV, STD, & Teen Pregnancy Prevention** [online] 2020 [Cited 2020 April 7]. Available from: <https://www.cdc.gov/healthyyouth/sexualbehaviors/>
 3. Bureau of Reproductive Health. **Fact Sheet Pregnancy situation 2019** [online] 2019 [Cited 2020 April 7]. Available from: http://rh.anamai.moph.go.th/ewt_dl_link.php?nid=257 [in Thai].
 4. Eakpalakorn W. **The 5th Thai health survey by physical exam 2014**. Nonthaburi: Health systems research institute; 2016. [in Thai].
 5. Bureau of Reproductive Health. **Reproductive health situation in adolescents and youth Year 2018** [online] 2018 [Cited 2020 April 7]. Available from: http://rh.anamai.moph.go.th/ewt_dl_link.php?nid=86
 6. Aekwarangkoon S. Sexual Risk behavior among youth. **Kuakarun Journal of Nursing** 2014; 20(2), 16-26. [in Thai].
 7. Peters M, Christina G, Hanan K, Patricia M, Cassia S, Deborah. **2017 Guidance for the Conduct of JBI Scoping Reviews** [online] 2017 [Cited 2020 April 7]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/319713049_2017_Guidance_for_the_Conduct_of_JBI_Scoping_Reviews
 8. Markham CM, Tortolero SR, Peskin MF, Shegog R, Thiel M, Baumler ER et, al. Sexual risk avoidance and sexual risk reduction interventions for middle school youth: a randomized controlled trial. **J Adolesc Health** 2012; 50(3): 279-88.
- ** This article is a RCT research.
9. Sznitman SR, Carey MP, Venable PA, DiClemente RJ, Brown LK, Valois RF et, al. The Impact of Community-Based Sexually Transmitted Infection Screening Results on Sexual Risk Behaviors of African American Adolescents. **Journal of Adolescent Health** 2010; 47(1): 12-19.
- * This article is a quasi - experimental research and using community participation.
10. Rizzo CJ, Joppa M, Barker D, Colibee C, Zlotnick C, Brown LK. Project Date SMART: a Dating Violence (DV) and Sexual Risk Prevention Program for Adolescent Girls with Prior DV

- Exposure. **Prev Sci** 2018; 19: 416–426.
- * This article is a quasi - experimental research and clear education program.
11. Jaiyasit R, Lapvongwattana P, Chansatitporn N. Application of the information motivation and behavioral skills model for pregnancy prevention in female secondary students. **Journal of Public Health Nursing** 2018; 32(3): 1-18. [in Thai].
- * This article is a quasi - experimental research and statistic is clearly.
12. Moudkoon O, Therawiwat M, Kaeodumkoeng K, Iamee N. Effectiveness of sexuality education and pregnancy prevention program for secondary school students in Suphanburi province. **Journal of Health Education** 2019; 41(2): 181-192. [in Thai].
- * This article is a quasi - experimental research and build motivation via social media.
13. Wongphatchara N, Wattanaburanon A, Theravejchareunchai S. Life skill enhancing program based on self-efficacy concept for reducing risky sexual behaviors of junior high school students. **Journal of Suvarnabhumi Institute of technology** 2019; 5(2) . 224-237. [in Thai].
- * This article is a quasi - experimental research and activity does not clarify details.
14. Bunnag R, Tamsirikulchai L, Vatanasomboon P, Powwattana A. Effectiveness of life skills program for preventive sexual risk behaviors of Secondary School Students, Nakhon Pathom Province. **Journal of Public Health Nursing** 2013; 43(1): 80-93. [in Thai].
- * This article is a quasi - experimental research and using participatory learning.
15. Mengchuay J, Chonlasiln K, Rakhab A. Effects of sex risk behaviors and teenage pregnancy protection programme using the application of protection motivation theory among second grade secondary students, Krabi province. **Community Health Development Quarterly Khon Kaen University** 2018; 6(1): 73-92 [in Thai].
- * This article is a quasi - experimental research and clear education program.